

Protokół

87. posiedzenia Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej, które odbyło się 4 marca 2015 roku w gmachu Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii przy ul. Wspólnej 2 w Warszawie. W posiedzeniu uczestniczyli członkowie Komisji – według załączonej listy obecności (zał. 1).

Wstępny porządek obrad obejmował:

1. Zagajenie.
2. Przyjęcie protokołu 86. posiedzenia Komisji z dnia 19 listopada 2014 roku.
3. Sprawy bieżące.
4. Wykazy obcojęzycznych form nazw ważniejszych obiektów geograficznych położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – omówienie wzorcowego wykazu nazw na przykładzie języka rosyjskiego.
5. Dyskusja nad opracowaniem wykazu polskich nazw budowli – ustalenie autorów dla nazw z poszczególnych państw/części świata.
6. Przygotowanie zasad stosowania polskich nazw geograficznych świata i ich kategoryzacji.
7. Ustalenie założeń do opracowania przymiotników, dopełniaczy i miejscowników nazw zawartych w „Urzędowym wykazie polskich nazw geograficznych świata”.
8. Wolne wnioski.

Obrady prowadziła Ewa Wolnicz-Pawłowska, przewodnicząca Komisji.

Ad 1. Przewodnicząca przywitała członków Komisji.

Ad 2. Protokół 86. posiedzenia przyjęto, po wprowadzaniu drobnych zmian redakcyjnych, jednogłośnie (14 głosów za).

Ad 3. Prezydium Komisji przedstawiło projekt sprawozdania z działalności Komisji w 2014 roku. W sprawozdaniu zawarto informacje o zadaniach wykonanych zgodnie z planem pracy na 2014 rok oraz zadaniach uwzględnionych w planie pracy, lecz niezrealizowanych. Komisja zaproponowane sprawozdanie przyjęła przez aklamację, po wprowadzeniu doń drobnych poprawek redakcyjnych.

Przy okazji omawiania prac wykonanych w ubiegłym roku, D. Kalisiewicz poruszył kwestię aktualizowania publikacji umieszczonych na stronie internetowej Komisji. Obecnie informacje o zmianach nazw podawane są tylko w przypadku egzonimów zawartych w „Urzędowym wykazie polskich nazw geograficznych świata” oraz „Urzędowym wykazie nazw państw i terytoriów niesamodzielnych”, natomiast nie są aktualizowane wykazy nazw uwzględnionych w 12 zeszytach „Nazewnictwa geograficznego świata”, co powoduje, że zawarte w nich spisy, np. jednostek administracyjnych, dezaktualizują się. W czasie dyskusji uznano, że warto w trakcie przygotowywania planu pracy na przyszłe lata rozważyć opracowanie wykazu ważniejszych obiektów geograficznych (np. jednostek administracyjnych I rzędu, ich stolic i innych ważniejszych miejscowości), który byłby pewnego rodzaju aktualizacją „Nazewnictwa geograficznego świata”. Sama aktualizacja zeszytów „Nazewnictwa geograficznego świata” nie jest przewidywana, gdyż wymagałaby w dużej części opracowania wykazów od nowa.

Następnie omówiono przygotowania do posiedzenia Bałtyckiej Sekcji Regionalnej UNGEGN planowanego w Warszawie. J. Kacprzak poinformowała, że ustalona została dokładna data posiedzenia – odbędzie się ono w dniach 29 czerwca – 1 lipca (poniedziałek-środa), przy czym ostatni dzień przewidziany jest na wizytę w Centralnym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (wydziale zajmującym się Państwowym Rejestrem Nazw Geograficznych) oraz wycieczkę. Zgłoszenia uczestnictwa i referatów będą zbierane w kwietniu, zaś samą agendę spotkania ustalą GUGiK i przewodnicząca Sekcji – Marina Morozowa. Językami roboczymi spotkania są angielski i rosyjski – wystąpienia powinny być przygotowane w którymś z tych języków. Wstępnie ustalono, że ze strony Komisji referaty zaprezentują: E. Wolnicz-Pawłowska, M. Zych, J. Kacprzak i B. Zagórski; ponadto do wygłoszenia referatów zaproszeni zostaną członkowie Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

M. Zych poinformował, że na stronie internetowej Komisji zamieszczone zostało polskie tłumaczenie „Słownika terminów używanych przy standaryzacji nazw geograficznych” opracowanego przez UNGEGN. Pierwsze polskie tłumaczenie słownika zostało dokonane przez Jerzego Kondrackiego i wydane przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii w 1998 roku. W polskim tłumaczeniu dokonano wówczas licznych zmian i uzupełnień względem oryginału. Obecne tłumaczenie zostało dokonane przez Marka Łukasika na podstawie angielskiej wersji słownika z 2002 roku oraz „Uzupełnienia” przyjętego przez UNGEGN w 2007 roku. Do tłumaczenia nie wprowadzono istotnych zmian i jakichkolwiek uzupełnień, jak to miało miejsce w tłumaczeniu z 1998 roku – zachowano oryginalne brzmienie definicji, opisów wstępnych oraz układ słownika.

Ze względu na to, że dobór terminów w słowniku UNGEGN, a także zakres podanych w nim definicji, w niektórych przypadkach istotnie odbiega od stosowanych w polskiej onomastyce, polskie tłumaczenie tego słownika należy traktować wyłącznie jako informator o terminach i definicjach stosowanych przez UNGEGN. Planowane jest zaś opracowanie osobnego słownika terminów, w którym dobór terminów i ich definicje będą odzwierciedlały punkt widzenia polskiej onomastyki. Ustalono, że powołany zostanie zespół do opracowania polskiej wersji tego słownika. Do prac w zespole zgłosili się: E. Wolnicz-Pawłowska, M. Zych, B. Zagórski, J. Pietrow i T. Brzezińska-Wójcik. Ponadto zaproponowano, aby w jego skład wszedł M. Łukasik oraz przedstawiciel Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

W planie pracy na bieżący rok założono opracowanie rozszerzonych zasad latynizacji dla 14 języków. Członkowie Komisji proszeni byli o wskazanie potencjalnych autorów do opracowania zasad dla poszczególnych języków. W przypadku języków tybetańskiego, dzongkha i tigrinia zasad nie udaje się opracować już od dłuższego czasu ze względu na nie zgłoszenie się wykonawców spełniających wymagania, chętnych do opracowania tych zasad. B. Zagórski poinformował, że zapewne w najbliższym czasie zgłoszą się odpowiednie osoby do takiego opracowania. W przypadku tablic latynizacyjnych dla języków słowiańskich (białoruski, ukraiński, rosyjski, bułgarski, macedoński) potencjalnych autorów do ich opracowania postara się znaleźć E. Wolnicz-Pawłowska. Opracowania zasad dla języków ormiańskiego, gruzińskiego i tadżyckiego podejmie się A. Pisowicz, a dla perskiego – B. Zagórski. Osoby, które zechcą opracować zasady latynizacji, będą musiały dostosować się do procedury wyłaniania wykonawcy obowiązującej w GUGiK-u.

W dalszej części tego punktu omówiono kwestie dotyczące niektórych nazw.

Postanowiono przyjąć egzonim **Hulczyn** dla miasta w Czechach na Śląsku Opawskim (14 głosów za, 1 przeciw, 2 wstrzymujące się). Nazwa polska w formie *Hulczyn* (analogicznej do nazwy niemieckiej *Hultschin*) stosowana jest w wielu publikacjach dotyczących Śląska; jedynie sporadycznie stosowana jest forma *Hluczyn* (nawiązująca do czeskiej formy *Hlučín*). Od nazwy tego miasta pochodzi nazwa regionu *Hlučínsko*. Jest to liczący ok. 315 km² region Czech leżący na północ od rzeki Opawy. W 1742 roku obszar ten został, wraz z większością Śląska, zagarnięty przez Prusy i stał się częścią Śląska Pruskiego, natomiast w 1920 roku, decyzją traktatu wersalskiego, został przekazany Czechosłowacji. W polskiej literaturze spotykane są różne formy polskiej nazwy dla tego regionu: *kraik hulczyński*, *Kraik Hulczyński*, *ziemia hulczyńska*, *Ziemia Hulczyńska*, *ziemia hluczyńska*, *kraik hluczyński*. Komisja postanowiła przyjąć dla tego regionu egzonim **ziemia hulczyńska** (13 głosów za, 1 przeciw, 3 wstrzymujące się) – formy nazw z określeniem „kraik” są stosowane raczej nieformalnie, nawet niewielkie obszarowo regiony są nazywane „ziemiami”; zapis małymi literami wynika zaś z zasad ortografii.

Jednym z większych mezoregionów Sudetów znajdujących się w Czechach jest *Krkonošské podhůří*, dla którego Komisja nie ustaliła dotychczas polskiej nazwy. Nazwa tego regionu pojawia się w błędnej formie w „Atlasie Rzeczypospolitej Polskiej” na mapie „Regiony fizycznogeograficzne” autorstwa Jerzego Kondrackiego i Andrzeja Richlinga, gdzie region ten zaklasyfikowano do makroregionów i nazwano *Pogórzem Karkonosko-Jesenickim*, dodatkowo podając jako czeską nazwę *Krkonošsko-jesenické podhůří*. Region ten leży w zachodniej części Sudetów, a *Jesioniki* (nie: *Jeseniki*) w części wschodniej; ponadto podana w „Atlasie” nazwa czeska odnosi się nie do tego regionu, tylko do makroregionu w północnych Sudetach – czeskie *Krkonošsko-jesenické podhůří* to polskie *Przedgórze Sudeckie*. Komisja uznała, że warto dla tego regionu wprowadzić polską nazwę. W niektórych publikacjach stosowana jest dla tego regionu nazwa *Podgórze Karkonoskie* lub *Przedgórze Karkonoskie*. Ta druga nazwa używana jest czasami także dla polskiego Pogórze Karkonoskiego, zatem jej przyjęcie mogłoby wprowadzić zamieszanie. Nazwa *Podgórze Karkonoskie* jest zaś bardzo podobna do nazwy *Pogórze Karkonoskie*, co także nie jest zbyt korzystne. T. Brzezińska-Wójcik i J. Ostrowski wyjaśnili jednak, że obszar ten jest typowym podgórzem, a nazwy z członem „podgórze” stosowane są w nazwach polskich regionów (*Podgórze Rzeszowskie*, *Podgórze Bocheńskie*, *Podgórze Wilamowickie*), stąd użycie go w nazwie tego regionu jest uzasadnione. Po tych wyjaśnieniach Komisja postanowiła przyjąć egzonim **Podgórze Karkonoskie** dla tego regionu (17 głosów za, 0 przeciw, 0 wstrzymujących się).

Ostatnia kwestia dotyczyła nazwy niewielkiej jaskini krasowej w Altaju w Rosji (ros. *Денисова пещера*). Jest ona słynna z odkrycia w niej fragmentów kości ludzi nieznanego gatunku, spokrewnionego z neandertalczykami. Przedstawiciela tego gatunku nazwano, od nazwy tej jaskini, „denisowianin” lub „człowiek z jaskini Denisowa”. Ze względu na to, że polska nazwa jaskini jest dość rozpowszechniona, Komisja postanowiła przyjąć dla niej egzonim. Dyskusyjne było ustalenie poprawnej polskiej formy. Rosyjska nazwa *Денисова пещера* jednoznacznie wskazuje, że nazwa ma formę przymiotnikową. Polska nazwa *Jaskinia Denisowa* jest jednak błędnie traktowana jako dopełniaczowa, stąd określenie „człowiek z jaskini Denisowa”, zamiast poprawnie „człowiek z jaskini Denisowej”. Komisja uznała, że nie będzie prostować nazwy stosowanej przez paleoantropologów, gdyż nie leży to w jej kompetencji, ustali jednak poprawną nazwę obiektu geograficznego, co może

przyniesie po pewnym czasie zmianę na poprawną nazwę także tego gatunku ludzi. W czasie dyskusji uznano, że warto zastosować w nazwie szyk odwrócony, z członem „jaskinia” na drugim miejscu, czyli analogicznie jak w nazwie rosyjskiej. Szyk taki jest dopuszczalny w języku polskim, a jednoznacznie wskazuje, że mamy tu do czynienia z formą przymiotnikową. W związku z tym postanowiono przyjąć egzonim w formie **Denisowa Jaskinia** (16 głosów za, 0 przeciw, 1 wstrzymujący się).

Do Komisji zwrócił się Urząd Transportu Kolejowego, który w imieniu swoim oraz PKP Polskich Linii Kolejowych zaproponował nawiązanie współpracy w zakresie opracowania polskich nazw dla zagranicznych dworców kolejowych. Komisja uznała, że warto nawiązać taką współpracę, ponadto ustalanie polskich nazw dworców wpisuje się w prace związane z opracowywaniem polskich nazw budowli. Ustalono, że Urząd Transportu Kolejowego poproszony zostanie o przekazanie listy dworców, dla których miałyby zostać ustalone polskie nazwy (wraz z ewentualnymi propozycjami tych polskich nazw), zaś Komisja ustali, czy w danym przypadku należy przyjmować polską nazwę (dworzec może być powszechnie znany pod nazwą oryginalną), a jeśli tak, to jaką.

Ad 4. T. Wites omówił przygotowanie wzorcowego wykazu obcojęzycznych form nazw ważniejszych obiektów geograficznych położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na przykładzie wykazu w języku rosyjskim. Przygotowanie wykazu wzorcowego składało się z dwóch części. Pierwsza obejmowała recenzję wykazu przygotowanego przez Ł. Karpińskiego; drugą stanowiło opracowanie wzorcowego wykazu.

W czasie dyskusji zastanawiano się, czy do nazw podawać przypisy wyjaśniające różne kwestie problemowe związane z tymi nazwami. Uznano jednak, że wykazy skierowane mają być głównie do polskich urzędów, jako poradnik stosowania poprawnych form nazw, w związku z tym informacja powinna być podana w nich w miarę prosty sposób – tj. powinna być wymieniona tylko forma nazwy zalecana przez Komisję, bez dodawania wyjaśnień, form wariantowych, itp.

Zastanawiano się także, czy w wykazach powinny zostać uwzględnione formy nazw faktycznie stosowane, czy też formy nazw, które uznajemy za poprawne, ale niekoniecznie stosowane w praktyce. Uznano, że zasadniczo powinny być brane pod uwagę tylko nazwy faktycznie stosowane, za wyjątkiem form ewidentnie błędnych.

Uznano ponadto, że można rozbudować listę uwzględnionych miejscowości, np. o miejscowości istotne z punktu widzenia turystyki, przy czym należy wziąć pod uwagę, że znaczna część miejscowości nie ma egzonimów w językach obcych, zatem ich uwzględnienie na liście byłoby tylko powieleniem polskiej nazwy – rozważane zatem winny być tylko te dodatkowe miejscowości, dla których stosowane są obce egzonimy. Warte rozbudowania mogą być natomiast wykazy regionów i obiektów naturalnych.

Ustalono także, że autorzy opracowań powinni głównie korzystać z najbardziej wiarygodnych materiałów, zwłaszcza z opracowań kartograficznych, a także z encyklopedii i leksykonów.

Ad 5. Dyskusję nad opracowaniem wykazu polskich nazw budowli poświęcono ustaleniu autorów dla nazw z poszczególnych państw/części świata. Do przygotowania wykazu nazw budowli z obszaru Azji Wschodniej (Chiny, Koree, Japonia) zgłosił się J. Pietrow; z obszaru Azji Południowej (państwa z 4. zeszytu „Nazewnictwa”) – A. Karp;

z obszaru państw arabskich oraz Iranu – B. Zagórski; z obszaru Rosji – T. Wites; z obszaru Europy Zachodniej (państwa z 12. zeszytu „Nazewnictwa”) – D. Kalisiewicz.

Członkowie Komisji otrzymają drogą e-mailową założenia do przygotowania wykazów nazw budowli, wykaz przyjętych przez Komisję egzonimów dla budowli oraz wykaz wszystkich nazw budowli (także tych, dla których podane były tylko endonimy) wymienionych w 12 zeszytach „Nazewnictwa geograficznego świata”.

Ad 6. Rozpoczęto dyskusję nad przygotowaniem zasad stosowania polskich nazw geograficznych świata i ich kategoryzacji. Obecnie Grupa Robocza UNGEGN ds. Egzonimów rozpoczyna prace nad ustaleniem kryteriów stosowania egzonimów. Peter Jordan, przewodniczący grupy, przygotował propozycję grupy kryteriów, jako podstawę do dalszej dyskusji. Rozpoczęcie prac nad zasadami stosowania oraz kategoryzacji polskich nazw geograficznych świata zostało także ujęte w planie pracy Komisji na bieżący rok.

Warto, aby Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych ustaliła ogólne zasady (najlepiej w postaci przewodnika) stosowania polskich nazw geograficznych świata – zarówno samych polskich egzonimów, jak i zasad polszczenia terminów rodzajowych w przypadku obiektów, dla których nie ma ustalonej polskiej nazwy.

Stosowanie polskich nazw geograficznych świata różni się w zależności od rodzaju publikacji – inaczej polskie nazwy należy podawać np. na mapach atlasu szkolnego, gdzie podstawą powinny być polskie nazwy, a inaczej na mapie samochodowej, gdzie jako główne powinny być podane nazwy, które można spotkać na znakach drogowych, czyli endonimy. Opracowując zasady należałoby wybrać kilka podstawowych rodzajów publikacji (np. atlasy szkolne, atlasy powszechne, mapy przeglądowe, mapy turystyczne, mapy samochodowe, mapy załącznikowe do tekstów, teksty naukowe, teksty popularnonaukowe, reportaże, teksty beletrystyczne) i opracować dla nich zasady stosowania nazw: kiedy i jak stosować egzonimy, a kiedy zamiast nich podawać endonimy; kiedy i w jaki sposób tłumaczyć terminy rodzajowe w endonimach; czy i jak odmieniać endonimy itd. Również rodzaj obiektu będzie miał wpływ na zasady stosowania egzonimów – np. polskie nazwy państw, oceanów i mórz, kontynentów i wielkich regionów geograficznych (takich jak Ameryka Środkowa, Bliski Wschód, Andy, Sahara, Nizina Zachodniosyberyjska itd.) będą stosowane w odmienny sposób niż nazwy mniejszych obiektów.

Dyskusję dotyczącą kategoryzacji egzonimów Komisja prowadziła już w 2007 roku. Nie przyjęto wówczas ustaleń, jednak w jej trakcie pojawiło się kilka propozycji kategoryzowania egzonimów. W czasie dyskusji członkowie Komisji uznali, że warto w wykazach podawać także formy niezalecane, opatrując je odpowiednią adnotacją (np. „błędne”, „przestarzałe”, „niezalecane”) – dotyczy to nazw często spotykanych, także w słownikach i encyklopediach, jak np. *Istambul* (zamiast: *Stambuł*), *Erewań* (zamiast: *Erywań*), *Górny Karabach* (zamiast: *Górski Karabach*). Pewne kategorie egzonimów Komisja stosuje już obecnie. Są to: nazwy główne (zdecydowana większość egzonimów – 13358 nazw), nazwy wariantowe (jeżeli dla obiektu stosowany jest więcej niż jeden egzonim – 238 nazw), nazwy oficjalne (długie formy nazw, przeważnie dla państw, terytoriów i jednostek administracyjnych, jeżeli funkcjonuje także polska nazwa krótka – 254 nazwy), nazwy historyczne (tylko wybrane ważniejsze, głównie dla miast – 129 nazw). Ponadto Komisja podzieliła polskie nazwy geograficzne świata na dwie grupy: egzonimy (11781 nazw) i pseudoegzonimy (2069 nazw).

Ostatecznie Komisja nie podjęła konkretnych ustaleń, kwestie zasad stosowania polskich nazw geograficznych świata i ich kategoryzacji odłożono do dyskusji na kolejnych posiedzeniach.

Ad 7. Ustalenie założeń do opracowania przymiotników, dopełniaczy i miejscowników nazw zawartych w „Urzędowym wykazie polskich nazw geograficznych świata” jest kolejnym zadaniem ujętym w planie pracy Komisji na bieżący rok. Przymiotniki, dopełniacze i miejscowniki dla nazw państw i terytoriów niesamodzielnych oraz niektórych miast (stolic państw i terytoriów) zostały już ustalone na potrzeby „Urzędowego wykazu nazw państw i terytoriów niesamodzielnych”.

Dyskutowano, czy przymiotniki, dopełniacze i miejscowniki opracowywać tylko dla wybranych nazw, czy też dla wszystkich (samiych nazw miejscowości i ich części jest 5604). Zdecydowano ostatecznie, że będą opracowane dla każdej nazwy nieposiadającej terminu rodzajowego. Ustalono także, że praca ta musi być wykonana dwuetapowo – w pierwszym etapie opracowane będą przymiotniki, dopełniacze i miejscowniki dla nazw, w drugim te opracowane formy zostaną zweryfikowane (skontrolowane). Ustalono ponadto, że przymiotniki powinny być podawane wyłącznie na podstawie źródeł, nie zaś tworzone na potrzeby wykazu. Możliwe jest podawanie form wariantowych. Sama praca może zostać podzielona na części (np. rodzajami obiektów, lub obiektami z obszarów poszczególnych państw).

Termin kolejnego posiedzenia Komisji ustalono wstępnie na 29 kwietnia 2015 roku.

Na tym posiedzenie zakończono.

Protokółował:
Wiceprzewodniczący Komisji
mgr Maciej Zych

Przewodnicząca Komisji
prof. dr hab. Ewa Wolnicz-Pawłowska